

• ابوذر پرهیزکاری فعال اقتصادی حوزه دارو و سلامت

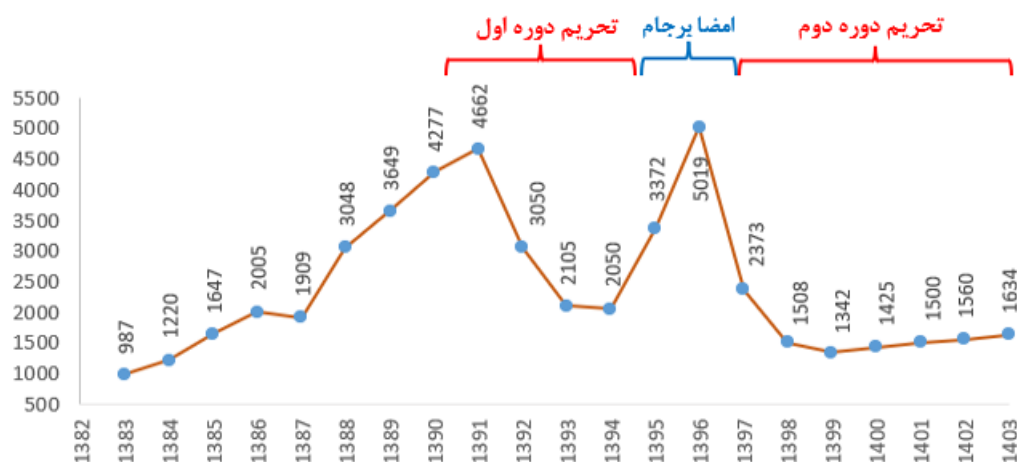
پیشگفتار

صنعت دارویی ایران طی دهه‌های اخیر سهمی بالا در تأمین نیازهای داخلی و رشد فناوری داشته است. بیش از ۹۰ درصد داروهای پایه و ژنریک در داخل تولید می‌شوند و ایران در شاخص‌های علمی داروسازی در رتبه‌های برتر منطقه و جهان قرار دارد. با این حال، جذب سرمایه‌گذاری خارجی به‌ویژه در حوزه‌های پیشرفته مانند بیوتکنولوژی، بسته‌بندی هوشمند و زنجیره تأمین مواد اولیه، در سال‌های اخیر با چالش‌هایی متعدد مواجه شده است. یکی از عوامل اصلی این وضعیت، داستان فعال‌شدن «مکانیسم ماشه» در چارچوب برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت است که فضای سرمایه‌گذاری را به‌صورت محسوس «مه‌آلود» کرده است.

اهمیت سرمایه‌گذاری خارجی

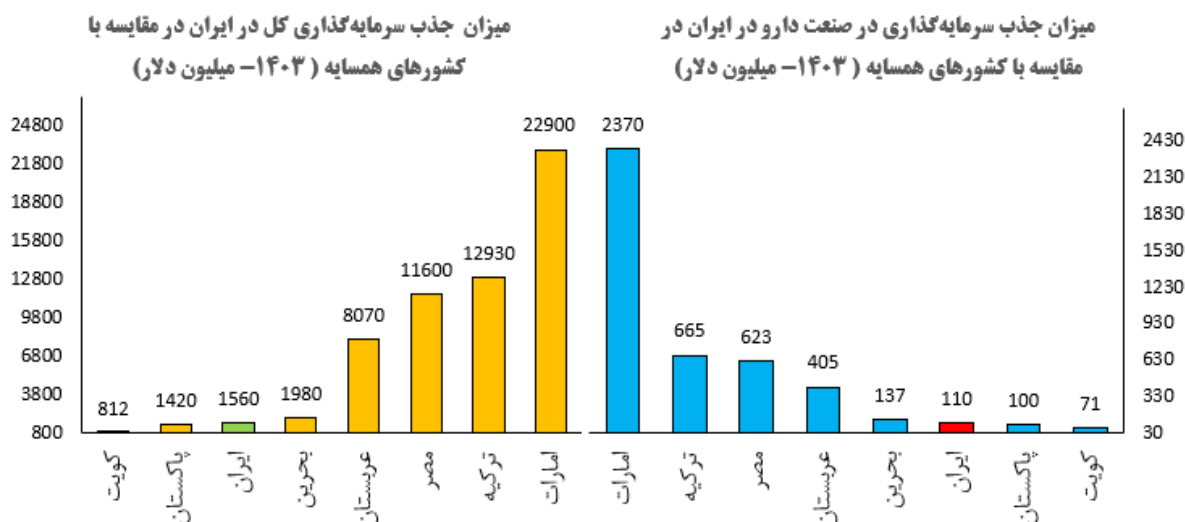
سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) موتور رشد اقتصادی و انتقال فناوری در کشورهای در حال توسعه است که علاوه بر تأمین منابع مالی، موجب افزایش تولید، اشتغال، دانش مدیریتی و رقابت‌پذیری می‌شود. در اغلب کشورها، قوانین حمایتی، ثبات اقتصادی و شفافیت نهادی به‌عنوان پیش‌شرط جذب سرمایه تلقی می‌شود؛ اما در ایران، باوجود ظرفیت‌های علمی و بازار مصرفی گسترده، جذب FDI به‌ویژه در صنایع دانش‌محور هنوز در سطح مطلوبی قرار ندارد.

روند جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران طی دو دهه اخیر (میلیون دلار)

وضعیت صنعت دارویی ایران و جذب سرمایه‌گذاری در آن

بازار دارویی ایران با گردش مالی حدود ۵/۵ میلیارد دلار و رشد سالانه بیش از ۲۵ درصد، از جذاب‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور به‌شمار می‌رود. حدود ۱۱۰ تولیدکننده، ۱۳۵ واردکننده، ۶۰ شرکت‌پخش و بیش از ۱۳ هزار داروخانه در زنجیره دارویی کشور فعال‌اند. ارزش تولید داخلی حدود ۷۰ درصد کل بازار را تشکیل می‌دهد و حاشیه سودخالص سالانه در حدود ۲۶ درصد برآورد می‌شود. باوجود این جذابیت، سرمایه‌گذاری خارجی در این بخش در مقایسه با کشورهای همسایه مانند ترکیه، عربستان و امارات ناچیز است. در حالی‌که کشورهای یادشده با سیاست‌های شفاف، معافیت‌های مالیاتی و ثبات سیاسی توانسته‌اند سرمایه‌هایی قابل‌توجه را به صنعت دارویی خود جذب کنند، ایران هنوز در مرحله جلب اعتماد سرمایه‌گذاران قرار دارد.

«مکانیسم ماشه» و اثر بر فضای سرمایه‌گذاری

مکانیسم ماشه، بازگشت خودکار تحریم‌های لغوشده در صورت نقض تعهدات طرفین است. فعال‌شدن این سازوکار می‌تواند تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران را بدون نیاز به رأی جدید شورای امنیت -یکضرب- بازگرداند. این مسئله دو پیامد دارد:

- ریسک حقوقی و بانکی: حتی اگر دارو از تحریم‌ها مستثنی باشد، بانک‌ها و بیمه‌ها به‌دلیل ترس از تحریم‌های ثانویه، همکاری خود را با شرکت‌های ایرانی محدود می‌کنند.
- ریسک سیاسی و عدم قطعیت: احتمال بازگشت تحریم‌ها باعث می‌شود شرکت‌های چندملیتی از سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت در ایران پرهیز کنند.

فرصت‌ها و چالش‌های فعلی

بازار بزرگ داخلی و وجود زیرساخت‌های تحقیق و توسعه، همچنان فرصت‌هایی برای همکاری‌های مشترک ایجاد می‌کند. پروژه‌هایی چون ایجاد شهرک‌های دارویی، پارک‌های فناوری سلامت و توسعه تولید ژنریک می‌تواند برای سرمایه‌گذاران خارجی جذاب باشد. با این حال، چالش‌های جدی نیز پابرجاست:

- محدودیت‌های بانکی و مالی ناشی از تحریم
- نوسانات ارزی و افزایش هزینه واردات مواد اولیه
- نبود ثبات و شفافیت در مقررات داخلی
- ریسک سیاسی ناشی از احتمال بازگشت تحریم‌ها
- اثر بازدارندگی تحریم‌ها بر برندها و شرکت‌های بزرگ بین‌المللی.

چرا فضای سرمایه‌گذاری مه‌آلود شده است؟

سرمایه‌گذار خارجی به محیطی نیاز دارد که قابل پیش‌بینی و امن باشد؛ اما افزایش ابهام در آینده روابط بین‌الملل و نبود سازوکارهای تضمینی برای حمایت از سرمایه‌گذار، فضای اعتماد را تضعیف کرده است. از سوی دیگر، سرعت تغییر در سیاست‌های اقتصادی و خارجی ایران بیش از چرخه تصمیم‌گیری شرکت‌های بین‌المللی است. در چنین شرایطی، سرمایه‌گذاران ترجیح می‌دهند گزینه‌های کم‌ریسک‌تری انتخاب کنند. این مسئله به‌ویژه برای صنایع دارویی که به زنجیره تأمین جهانی وابسته‌اند، به معنای کاهش ورود فناوری و سرمایه است.

راهکارهای پیشنهادی

- **ایجاد چارچوب حقوقی و حمایتی مطمئن:** تدوین قوانین خاص سرمایه‌گذاری در بخش دارویی شامل تضمین بازگشت سرمایه، بیمه ریسک سیاسی و حمایت از مالکیت فکری.
- **تقویت زیرساخت‌های مالی و بانکی:** توسعه سازوکارهای مالی شفاف، استفاده از بانک‌های منطقه‌ای و تسهیل پرداخت‌های بین‌المللی برای دارو و مواد اولیه.
- **کاهش وابستگی به واردات و توسعه همکاری‌های R&D:** ایجاد مشارکت‌های مشترک با شرکت‌های خارجی برای تولید فناوری و مواد اولیه در داخل کشور.
- **افزایش ثبات و پیش‌بینی‌پذیری محیط کسب‌وکار:** تدوین سیاست‌های پایدار در قیمت‌گذاری دارو، تعرفه واردات و صادرات و اطلاع‌رسانی شفاف در خصوص وضعیت تحریم‌ها.
- **توسعه صادرات و منطقه‌ای‌سازی تولید:** استفاده از مزیت جغرافیایی ایران برای تبدیل شدن به هاب صادرات دارویی خاورمیانه و ارائه مشوق به شرکت‌های خارجی برای سرمایه‌گذاری صادرات‌محور.

جمع‌بندی

صنعت دارویی ایران می‌تواند قطب منطقه باشد، اما تحقق این هدف بدون جذب سرمایه‌گذاری خارجی ممکن نیست. در شرایطی که احتمال فعال‌شدن مکانیسم ماشه، فضای تعاملات اقتصادی را مبهم کرده، کشور نیازمند اتخاذ سیاست‌هایی است که ریسک‌های سیاسی و مالی را برای سرمایه‌گذاران کاهش دهد. ثبات اقتصادی، شفافیت حقوقی و حمایت از سرمایه‌گذاری مشترک، می‌تواند مسیر ورود سرمایه‌های خارجی را هموار کند. اگر سیاست‌گذاران بتوانند فضای مه‌آلود کنونی را با اقدامات هدفمند شفاف‌تر سازند، صنعت دارویی کشور نه تنها در تأمین نیاز داخلی، بلکه در بازارهای منطقه‌ای نیز جایگاهی شایسته‌تر خواهد یافت.